

7-11 YAŞ GRUBU

ORTA ÇOCUKLUKTA DİJİTAL HAKLAR

İlkokul çağındaki çocuklar, interneti sadece eğlence için değil, öğrenme ve sosyalleşme için de kullanmaya başlar. Bu yaş grubu, çevrim içi içeriklere daha bağımsız erişim isteyebilir ancak hala rehberliğe ihtiyaç duyar. Ebeveynler olarak 7-11 yaş arası çocuklarla dijital haklar konusunda daha detaylı ve interaktif konuşmalar yapabilirsiniz. Bu dönemde çocuklar, doğru yönlendirilirse kendi mahremiyetlerini koruma, çevrim içi bilgiye eleştirel yaklaşma ve çevrim içi topluluklarda uygun şekilde yer alma konusunda beceriler geliştirebilir. Ayrıca dijital ayak izi kavramını yavaş yavaş anlamaya ve çevrim içi davranışlarının sonuçları olduğunu kavramaya başlayabilirler.

■ ■ Dijital Haklar Nasıl Ele Alınabilir?

■ ■ **Mahremiyet (Gizlilik) ve Dijital Kimlik:** 7-11 yaş arası çocuklara mahremiyetlerini korumayı daha somut örneklerle öğretebilirsiniz. Örneğin, bir kullanıcı adında gerçek isim-soyisim yerine takma ad kullanmak, adresini/okulunu yabancılarla paylaşmamak gibi temel kişisel bilgi koruma kurallarını birlikte belirleyin. Bu yaşta birçok çocuk ilk kez çevrim içi oyunlar oynamaya veya mesajlaşmaya başlayabilir. Onlara “kişisel bilgi”nin ne olduğunu açıklayın (isim, adres, okul adı, telefon numarası gibi) ve bunları internet üzerinde asla tanımadıkları kişilerle paylaşmamaları gerektiğini vurgulayın. Mahremiyet hakkı kapsamında, kendi sırları veya özel düşünceleri olduğunu ve bunları herkesle paylaşmak zorunda olmadıklarını bilmeleri önemlidir. Ebeveyn olarak, siz de çocuğunuzun dijital mahremiyetine saygı gösterin: Onun izni olmadan bir fotoğrafını aile grubunda paylaşırken bile fikrini sorun. Bu davranışınız, ona da başkalarının mahremiyetine saygıyı öğretecektir.

■ ■ **Unutulma Hakkı ve Dijital Ayak İzinin Yönetimi:** Küçük çocuklar meraklıdır ve dijital cihazları çoğunlukla video izlemek veya oyun oynamak için kullanırlar. Çocuğun bilgiye erişim hakkı, dijital ortamda yaşına uygun, güvenli içeriklere ulaşabilmesini kapsar. Ebeveyn olarak ona güvenli, yaşına uygun içerikler

sunarak destekleyin. Örneğin, eğitici çizgi filmler izleyebilir veya interaktif eğitici uygulamaları birlikte keşfedebilirsiniz. Burada önemli olan, içerik filtrelemesi yaparak zararlı olabilecek içerikleri engellemek ve çocuğun yaşına uygun, doğru bilgiye ulaşmasını sağlamaktır. 3-6 yaş grubu için internette buldukları bilgilerin doğru, basit ve zararsız olması gerektiğini unutmayın. Yaşlarına uygun olmayan içeriklerden uzak durmalarını sağlamak ebeveyn sorumluluğudur.

 Unutulma Hakkı ve Dijital Ayak İzinin Yönetimi: 7-11 yaş aralığında çocuklar yavaş yavaş, internete koydukları şeylerin orada kalıcı olabileceğini idrak edebilirler. Bu nedenle unutulma hakkını basitçe anlatmaya başlayabilirsiniz. Çocuğunuza, kendi paylaşımları konusunda da dikkatli olması gerektiğini, çünkü her ne kadar silme hakkı olsa da en başta düşünerek paylaşmanın en güvenli yol olduğunu açıklayabilirsiniz.

 Bilgi Edinme ve Doğru Bilgiye Erişim Hakkı: Okul çağında çocuklar ödev yapmak veya merak ettikleri konuları araştırmak için internete başvurabilirler. Doğru ve güvenilir bilgiye erişim hakkı, dijital çağda kritik bir beceri olan dijital okuryazarlığı da içerir. Çocuğunuza arama motorlarını kullanmayı öğretirken, karşısına her çıkan bilginin doğru olmayabileceğini anlatın. Örneğin, bir ödev konusu araştırırken sadece Wikipedia gibi kaynaklara ya da yapay zekâya değil, birden fazla kaynağa bakmayı, güvenilirliğinden emin olmadıkları bilgiler için sizden veya öğretmeninden yardım istemelerini söyleyin. Yaşına uygun içerik kavramını da bu yaşta genişletebilirsiniz. Örneğin, bazı haberlerin veya videoların yaşına uygun olmayabileceğini, böyle bir şeyle karşılaşırса sayfadan çıkıp size söylemesi gerektiğini belirtin. Çocuğunuzun karşılaştığı bir içeriği sizinle paylaşabilmesi için evde açık bir iletişim ortamı yaratın. Böylece internette gördüğü rahatsız edici ya da anlamadığı bir şeyi size danışmaktan çekinmeyecektir.

 Korunma ve Güvenlik: 7-11 yaşlarında çocuklar, siber zorbalık, çevrim içi oyunlarda uygunsuz sohbetler, şüpheli kişiler tarafından iletişim kurulması gibi risklerle karşılaşmaya başlayabilir. Çocuğunuza “çevrim içi ortamda güvende olma hakkı” olduğunu anlatın. Çocuğunuz, internette kimsenin ona zorbalık yapmaması,

rahatsız etmemesi gerektiğini, eğer böyle bir durum olursa bunun doğru olmadığını bilmelidir. Ona internette karşılaşılabileceği tehlikeleri nazik ama net bir şekilde açıklayın. Yabancılarla konuşmama kuralı, rahatsız edici bir şey görürse hemen çıkma ve size haber verme kuralı bu yaşta mutlaka anlaşılmalıdır. Ayrıca, eğer bu yaş grubunun kullandıkları cihazlarda gerekli düzenlemelerin yapıldığından emin olunmalıdır. Cihazlarında zararlı yazılımlara karşı koruma olduğunu, yazılım güncellemelerinin yapıldığını ve virüs programlarının kurulu olduğunu kontrol edin. Birlikte belirli internet kuralları koyabilirsiniz. Günde en fazla ne kadar oyun oynayabileceği, hangi sitelerin yasak olduğu gibi sınırlar belirleyin ve temel düzeyde sebeplerini açıklayın.

Açıklayıcı Not:

Dijital Ayak İzi ve Çevrim İçi Kimlik

7-11 yaş grubunda çocuklar yavaş yavaş çevrim içi iz kavramını anlayabilirler. Bu yaşta çocuğunuza, internette yaptıkları iyi şeylerin de kötü şeylerin de iz bırakacağını anlatın. Çevrim içi kimliklerinin (avatar, kullanıcı adı vb.) gerçek kimliklerini koruyan bir kalkan olduğunu, ancak bu kalkanın da ardında bir insan olduğu için yine dikkatli olmak gerektiğini belirtebilirsiniz. Bu sayede çocuğunuz hem kendi davranışlarına dikkat etmeyi hem de çevrim içi itibar kavramını basitçe anlamaya başlayacaktır.

■ ■ Siz Olsanız Ne Yapardınız?

9 yaşındaki çocuğunuz çevrim içi bir oyun oynarken tanımadığı bir kullanıcıyla sohbet ediyor. Bu kişi ona sürekli hediyeler veriyor ve gerçek adını ya da okulunu soruyor. Durumu fark ettiğinizde çocuğunuza bu kişiyle nasıl tanıştığını sorduğunuzda “Oyunda eklediğim bir arkadaş” cevabını alıyorsunuz. *Siz olsaydınız ne yapardınız?*

■ Açıklama: İnternet ortamında yabancılarla iletişim çocuklar için ciddi riskler barındırır. Bu durumda çocuğunuzla sakın ama kararlı bir konuşma yapın. Öncelikle onu korkutmadan, neden yabancılarla çevrim içi konuşmanın tehlikeli olabileceğini anlatın. Gerçek hayatta tanımadığı birine sır vermeyeceği gibi,

internette de karşısındakinin aslında kim olduğunu bilemeyeceğini vurgulayın. Kişisel bilgilerini asla paylaşmaması gerektiğini net bir şekilde öğretin (isim, okul, adres, fotoğraf gibi). Oyunların sohbet ayarlarını birlikte gözden geçirin, gerekirse yabancılarla mesajlaşmayı kapatan veya sadece gerçek hayatta tanıdığı arkadaşlarını ekleyebileceği ayarları etkinleştirin. Çocuğunuzun çevrim içi arkadaş listesini ara ara birlikte kontrol edin ve tanımadığınız birileri ekliyse bunu sizinle paylaşmasını isteyin. Eğer o yabancı kullanıcı uygunsuz sorular sormuşsa, oyunda ilgili kişiyi engelleyin ve gerekirse yöneticilere bildirin. Bu süreçte çocuğunuzu suçlamadan, doğru adımları birlikte atın ki bir problemle karşılaştığında hemen size anlatmaya çekinmesin.

10 yaşındaki çocuğunuz, bazı arkadaşlarının TikTok/Instagram kullandığını söyleyerek kendisinin de sosyal medya hesabı açmasını istiyor. Henüz yaşının küçük olduğunu hatırlattığınızda “Herkesin var, ben de istiyorum!” diye ısrar ediyor. Siz olsaydınız ne yapardınız?

 Açıklama: Sosyal medya platformlarının genellikle 13 yaş sınırı koymasının önemli sebepleri vardır. Bu durumda çocuğunuzla neden beklemesi gerektiğini açıklamanız faydalı olacaktır. Açık iletişim kurarak onun isteklerini dinleyin, ancak çevrim içi dünyada karşılaşılabileceği riskleri de basitçe anlatın. Kural olarak, belirlenen yaştan önce sosyal medyada hesap açmanın doğru olmadığını net bir dille belirtin, ancak onu anladığınızı da hissettirin. Alternatifler sunabilirsiniz: Arkadaşlarıyla iletişimde kalması için sizin telefonunuzu kullanması, ailece ortak bir hesap kullanmak veya sadece yakınlarının/arkadaşlarının olduğu güvenli farklı bir platform kullanmak gibi çözümler önerebilirsiniz. Sosyal medya kullanmaya başlayacağı yaşa geldiğinde, hesabı birlikte açıp gizlilik ayarlarını beraber yapmak, kimleri arkadaş olarak ekleyeceğine birlikte karar vermek ve ilk etapta onu platformda “rehberlik ederek” yönlendirmek güvenli bir başlangıç olacaktır.

■ ■ Ebeveynler İçin Güvenlik İpuçları ve Sınırlar

■ **Parola ve Hesap Güvenliği:** Bu yaşlarda çocuklar ilk e-posta adreslerini veya oyun hesaplarını edinebilir. Veli olarak çocuğunuzun hesaplarını birlikte oluşturun. Güçlü şifreler belirleyin ve bu şifreleri onunla birlikte bir yere not edin. Şifrelerin başkalarıyla (arkadaşları bile olsa) paylaşılmaması gerektiğini anlatın. Ayrıca iki aşamalı doğrulama gibi güvenlik adımlarını mümkünse aktifleştirin.

■ **Kurallar Belirleyin:** Çocuğunuzla birlikte bir dijital kullanım anlaşması yapın. Bu anlaşmada günlük ekran süresi, kullanılabilecek uygulamalar/siteler ve yapılmaması gereken davranışlar (yabancılarla konuşmamak, küfürlü yorum yazmamak gibi) yer alabilir. Kuralları yazılı hâle getirip buzdolabına asmak, çocuğın da sürece katılmasıyla birlikte daha ciddi algılanmasını sağlar. Örneğin, “Hafta içi ödev bitmeden oyun yok, hafta sonu günde 2 saat oyun süresi” gibi net maddeler belirleyebilirsiniz.

■ **İçerik Takibi ve Filtreler:** 7-11 yaş grubu, merak edip arama motorlarında rastgele aramalar yapabilir. Cihazlarda güvenli arama (SafeSearch) özelliğini etkinleştirin. YouTube gibi platformlarda çocuk profili veya denetimli mod kullanın. Mümkünse bilgisayar/tablet evin ortak alanında dursun. Çocuğunuz odasında kapıyı kapatıp saatlerce internette kalmasın. Ara ara birlikte internette neler yaptığını göz atın ve birlikte konuşun. Ama bunu bir ceza/ödül mantığıyla değil, ilgi gösterme ve rehberlik etme amacıyla yapın.

■ **Sosyal Medya ve Mesajlaşma:** Pek çok sosyal medya platformu 13 yaş altında üyeliğe izin vermese de (resmiyette), bazı çocuklar 11 yaş civarı hesap açmış olabilir veya sınıf grupları, akraba grupları gibi ortamlarda bulunabilirler. Bu durumlarda, mesajlaşma adabını ve siber zorbalık konularını konuştuğunuzdan emin olun. Çocuğunuza kim, ne yazarsa yazsın her zaman size gösterebileceğini, sizin kızmayacağınızı belirtin. Siber zorbalığa maruz kalırsa yalnız hissetmemesi çok önemli. Açık iletişim, en büyük koruyucu kalkanınız olacaktır.

 Ekran Süresi ve Alternatif Aktiviteler: Yaz tatilinden okula geçiş süresinde çocuklar ekran başında fazla vakit geçirmek isteyebilir. “Dijital detoks” zamanları planlayın. Örneğin, günde en az bir kez 2-3 saatlik kesintisiz teknoloji molası (parkta oynamak, bisiklete binmek, ailece oyun oynamak gibi). Yatmadan 1 saat önce ekranları kapatmasını kural hâline getirebilirsiniz, bu hem uyku kalitesini artırır hem de bir rutin oluşturur. Eğer mümkünse, cihazları gece boyunca ebeveynlerin odasında tutun ya da ortak bir alanda şarj ettirin. Bu kuralları ailecek belirleyip netleştirmek, kriz anlarını yönetmekte yardımcı olacaktır.

 Zararlı İçerikler Konusunda Bilinçlendirme: İstemese de çocuk bir şekilde uygunsuz içerik (şiddet, korku veya cinsellikle ilgili) görebilir. Böyle bir durumda suçlayıcı olmamak önemlidir. Böyle durumlarda ne yapması gerektiğini -içeriği kapatarak öğretmenine/aile büyüklerine durumu bildirmesi gibi- açıklamak önemlidir. Eğer çocuk böyle bir şeyi itiraf ederse öncelikle onu dinleyin, kızmayın. Daha sonra onun anlayacağı dilde neden o içeriğin uygun olmadığını açıklayın.

 Arkadaşlarla Teknoloji Kullanımı: Bu yaşlarda çocuklar bir araya geldiklerinde birlikte oyun oynamak isteyebilirler. Evde arkadaş ziyareti olduğunda dijital oyun süresini sınırlandırın ve ortak alanda tutun. Mümkünse çok oyunculu fiziksel oyunlar (masa oyunları, spor vs.) teşvik edin. Eğer dijital oyun oynayacaklarsa, içerik olarak güvenli oyunlar seçin. Böylece sosyal etkileşim tamamen ekrana kilitlenmez.